

Практична робота № 3 Естетична оцінка ландшафтів

Мета: Навчитися проводити естетичну оцінку ландшафту (його фрагмента) для з'ясування відповідності стану фітоценозів тим функціям, які на них покладені, а також розробки можливих шляхів їх оптимізації.

Завдання:

1. Провести естетичну (таксаційно-фітоценотичну) оцінку: а) природного фітоценозу; б) культурного фітоценозу.
2. Провести естетичну оцінку біогрупи із дерев та кущів.
3. Провести оцінку декоративності певних деревних рослин парку.

Вихідні дані: Об'єкт ландшафтної архітектури, вибраний самостійно або ж зазначений в індивідуальному завданні.

Техніка виконання: Робота виконується на форматі А-4 у формі таблиць(дод. В).

Теоретичні відомості

Вивчення ландшафтних умов є обов'язковим етапом архітектурного проектування. На різних стадіях проектування залежно від типу об'єкту визначаються завдання аналізу природних даних, вибираються способи оцінки ландшафтів і виразу її результатів. З одного боку, ландшафтним архітектором задається програма передпроектних досліджень, а з іншою – результати оцінки ландшафту (включаючи функціональний, екологічний, інженерний, санітарно-гігієнічний, естетичний і інші аспекти) дозволяють йому обґрунтувати проектну програму оптимального перетворення ландшафтів.

Перші кроки, зроблені в міському озелененні, були пов'язані з естетичним світорозумінням об'єктивної краси рослин. І сьогодні первинне використання рослин у місті – естетичне. Озеленювач свідомо використовує, експлуатує і підкреслює естетичні якості рослинного матеріалу.

Естетична фітомеліорація має три рівні: ландшафтний, фітоценотичний і флористичний.

Естетична оцінка фітоценозу. Естетична оцінка більшості класифікацій, які застосовували в минулому, має до певної міри суб'єктивний характер. Досвід свідчить, що кожна ландшафтна ділянка залежно від зорового сприйняття може бути по-різному оцінена не тільки різними людьми, але й однією і тією ж людиною у різні пори року, погодних умов, освітленості, настрою, а також рівня її художнього смаку, естетичного сприйняття.

В зв'язку з цим виникає необхідність пошуку кількісних показників краси парку чи лісопарку. В останні роки лісовпорядниками естетична оцінка проводиться на основі підсумовування визначених естетичних цінностей. Для естетичної оцінки лісопаркових асоціацій були розроблені дві трибальні шкали – таксаційно-фітоценотична і емоційна.

У першу шкалу включені такі таксаційно-фітоценотичні ознаки: бонітет, вологість ґрунту, характер рельєфу, ярусність, густина підросту і підліску, видовий склад і багатство трав'яного покриву, вік деревостану, захаращеність ділянки, ознаки ґрунтової ерозії і ущільнення ґрунту, наявність ентомопошкоджень і фітозахворювань.

Другою емоційною шкалою передбачені такі оцінки: а) фітоценозу в комплексі (попередня); б) структурно-вікових показників – продуктивності і ярусності деревостану, підросту, підліску, трав'яного покриву, зімкнутості намету, змішування порід, а також вікового стану; в) просторових показників – глибини перспективи і зручності пересування, розчленованості деревостану (групова, рівномірна, рядова); г) колориту (яскравий, контрастний, спокійний); д) фактури дерев (груба, тонка); е) освітленості; є) «модуляції виду» (за І. О. Боговою, 1971) – викликання почуття несподіваності.

Якщо природа в корінних асоціаціях протягом тривалого історичного періоду формує найоптимальніший для даних умов зростання фітоценоз, то людина не завжди досягає цієї оптимальності, створюючи штучні ценози. Примітивні за просторовою побудовою асоціації є, як правило, сукцесіями антропогенного характеру. Тому важливо не лише підібрати штучні едифікатори головних синузій з урахуванням їх екології, але й розмістити таким чином, щоб вони створювали фітосередовище, яке давало б змогу розвиватись другорядним синузій (ярусам). Одним з головних завдань підвищення естетичної цінності міських і приміських насаджень є створення фітоценозів, стійких проти комплексу несприятливих факторів міського середовища, розширення суспільно-корисних функцій зелених насаджень в зв'язку зі зростанням його рекреаційного значення.

На відміну від усіх попередніх класифікацій естетичної цінності, які оцінювали рослинний покрив з позиції зовнішнього ландшафтного огляду, описана вище класифікація побудована на огляді й оцінці внутрішнього простору масиву або гаю. Галявина або прогалина, тобто не лісовий, а лучний, степовий або ще якийсь фітоценоз, потребують аналогічної естетичної оцінки.

В зв'язку з цим виникла необхідність естетичної оцінки зовнішнього виду фітоценозу (невеликих біогруп або мікроасоціацій), а також окремо висаджених деревних рослин.

Естетична оцінка окремих деревних рослин і біогруп. Групові

посадки служать немов переходом від масивів і гаїв до відкритих лучних просторів. Група може складатися з трьох або декількох десятків дерев і кущів, її склад залежить від характеру лісових масивів і гаїв, а також трав'яного покриву і може бути чистим або змішаним. Деревні групи служать для формування передніх, середніх і задніх планів, часто вони облямовують рамку паркових пейзажів.

Не лише група, але й кожне окремо взяте дерево (солітер) може проявити повною мірою свою індивідуальність. Для цього необхідно правильно вибрати його місцезнаходження і створити сприятливі умови для розвитку рослини. Важливе значення має підбір видів – вітростійких, які володіють високими гігієнічними і естетичними якостями.

Як і у випадку з санувальною фітомеліорацією, даючи естетичну оцінку рослинності, виходять з текстури, оскільки власне вона робить рослину або біогрупу високоестетичною або ж навпаки. Текстура – це безпосередньо силует крони, розгалуженість (гілки і гілочки), стовбур, кора, листя, квіти, плоди. Кожен з цих морфологічних елементів рослини відрізняється вищими або нижчими декоративними якостями, а сума цих якостей визначає естетичну цінність дерева або куща в цілому.

Декоративні якості окремих елементів текстури по-різному сприймаються і оцінюються в різні пори року, але насамперед на початку (безлистяний стан для листопадних), середині і у кінці вегетації рослини або розвитку окремих морфологічних органів – листка, квітки і плоду. Тому пропонується давати 3-бальну оцінку кожному етапу розвитку елемента текстури, а потім сумувати бали, отримані окремими елементами: кроною, гілками, листям, корою стовбура, квітками і плодами.

Естетична оцінка окремих деревних видів:

$$EM_v = (C_v + B_v + S_v + L_v + T_v + F_v + W_v) / n \cdot v,$$

де EM_v – якісна усереднена оцінка одного дерева

або куща; C_v – сума балів, отриманих кроною

(силуетом);

B_v – сума балів, отриманих кроною

(розгалуженням); S_v – сума балів,

отриманих гілочками;

L_v – сума балів, отриманих листям;

T_v – сума балів, отриманих корою

стовбура; F_v – сума балів,

отриманих квітками;

W_v – сума балів, отриманих

плодами; $n \cdot v$ – трибальна

оцінка (3).

Оцінка естетичних якостей насадження (біогрупи) буде

складатися із суми балів, отриманих кожною рослиною, і бала який виставляється в цілому насадженню, за модуляцію виду. Максимальний бал 7.

Оскільки суму всіх елементів текстури можна записати одним індексом Т, то *формула естетичної оцінки біогрупи* буде мати такий вигляд:

$$ET_v = O_v / n \cdot v,$$

де ET_v – якісна усереднена естетична оцінка насадження; O_v – сума балів отриманих окремими групами одного виду рослин; n•v - трибальна оцінка (3).

Зрозуміло, що найбільшу кількість балів одержують складні біогрупи, до складу яких входять дерева та кущі, що відрізняються високодекоративним листям, квітами і плодами, а також вічнозелені, декоративність яких проявляється цілорічно.

Контрольні запитання

1. Що таке «модуляція виду»? 2. У який спосіб формують природні групи? 3. Як визначається естетична оцінка фітоценозу? 4. Що лягає в основу естетичної оцінки окремих деревних рослин та біогруп?